



JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 14.06.2021
Published /Yayınlanma 31.08.2021
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Özer, R.T.B. & Özçelik, H. (2021). Günümüz Türk seramik sanatında hayvan formlarında karikatürize etkiler. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(73), 2215-2222.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2635>

Dr. Öğr. Üyesi Rıza Tan Buğra ÖZER
<https://orcid.org/0000-0003-4001-7504>

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Seramik Bölümü, Çankırı / TÜRKİYE

Doç. Hüseyin ÖZÇELİK
<https://orcid.org/0000-0002-5620-661X>

Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü, Ankara / TÜRKİYE

GÜNÜMÜZ TÜRK SERAMİK SANATINDA HAYVAN FORMLARINDA KARİKATÜRİZE ETKİLER

CARICATURED EFFECTS ON ANIMAL FORMS IN CONTEMPORARY TURKISH CERAMIC ART

Issue/Sayı: 73

Volume/Cilt: 8

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

Mağara duvarlarından, Antik döneme ve sonrasında Rönesans'a kadar var olan figüratif tasvirlerde var olan abartılı yapı, biçimsel olarak günümüz karikatür anlayışıyla benzerlikler göstermiş ve bu alanda yapılmış ilk örnekler olarak görülmüştür. İlerleyen süreçte karikatür, gelişen disiplinler arası sanatsal perspektifle birlikte plastik sanatlara sirayet etmiştir. Bu alanlardan biri olan seramikte, karikatür sanatında sıklıkla kullanılan hayvanlar, dünyada olduğu gibi ülkemizde de üç boyutlu figüratif anlatımlarda ön plana çıkmıştır. Araştırma kapsamında karikatürün ortaya çıkışı, dünyada ve ülkemizde gelişim süreçleri ve hayvan figürlerinin buradaki rolü ele alınmış, eserleri vasıtasıyla mesajlarını ya da hikayelerini izleyiciye aktarmak için karikatürize seramik hayvan formları üzerine sanatsal üretimlerini gerçekleştiren, çağdaş Türk seramik sanatçılarının çalışmalarından örnekler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karikatür, Seramik, Hayvan, Figür.

ABSTRACT

The exaggerated structure, which exists in the figurative depictions from the cave walls to the ancient period and then to the Renaissance, showed similarities with today's caricature understanding and was seen as the first example made in this field. In the following process, caricature spread to plastic arts with the developing interdisciplinary artistic perspective. Animals, which are frequently used in ceramics and caricature, which is one of these fields, have come to the fore in three-dimensional figurative expressions in our country as well as in the world. Within the scope of the research, the emergence of the caricature, its development processes in the world and in our country, and the role of animal figures here were discussed, and examples from the works of contemporary Turkish ceramic artists who carried out their artistic productions on cartoonized ceramic animal forms in order to convey their messages or stories to the audience through their works were examined.

Keywords: Caricature, Ceramic, Animal, Figur.

1. GİRİŞ

Olayları abartılı, komik ve eğlenceli bir şekilde aktarmayı amaçlayan karikatür, biçimsel manada abartı sanatı olarak kabul edilmektedir. Günlük yaşamdaki ilginç olaylardan, toplumun değerlerine ya da halkın yönetim biçimi gibi durumlara kadar hemen hemen aklı gelebilecek her şey, mizahın sanata yansıyan hali olan karikatürde kendisine yer bulabilmiştir.

Tarihsel sürecine bakıldığında, mağara duvarlarına çizilen stilize formlar ve abartı üslupta çizilmiş çizgilerden kaynaklı, karikatürün tarihi aslında insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. Paleolitik

Çağda mağara duvarlarında tasvir edilmiş figürlerin biçim itibariyle abartı yapıları günümüz karikatür anlayışıyla benzerlik göstermektedir. Bu durum aynı şekilde Neolitik Çağ ve sonrasında Antik dönem uygarlıklarında da görülmektedir. Günümüzdeki anlamıyla karikatür, 16.yy'da Carrachi kardeşlerin desenleriyle başlamıştır.

Tarihsel süreci 21.yy'a kadar devam eden karikatür sanatı, Türkiye'de, Teodor Kasap tarafından yayınlanan, yazılı mizahın basılı ilk Türk dergisi *Diyojen* ile başlayan karikatür sanatı, Cumhuriyet Döneminde Cemal Nadir'in karikatürleriyle önem kazanmıştır. Cumhuriyet sonrası dönemde ise yayınlanan *Markopaşa* dergisi Aziz Nesin, Sabahattin Ali gibi yazarların yanı sıra, Mim Uykusuz çizdiği karikatürleri, Türk Karikatür Sanatı için mihenk taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu dönem, ayrıca Selma Emiroğlu, Semih Balcıoğlu ve Oğuz Aral gibi önemli isimlerin ortaya çıkışı bakımında önemlidir. 1960 ve 70'li yıllarda durgunluk dönemini yaşamış olan ülkemiz karikatür sanatı, 1970 yılı sonrası çıkan *Gırgır* dergisiyle yeniden bir ivme kazanmıştır ve 1975 yılında İstanbul'da Türkiye'nin ilk karikatür müzesi açılmıştır. 90'lı yıllarda yayın hayatına devam eden *Gırgır*, *Limon*, *Fırfır* ve *Avni* gibi çok sayıda basılan karikatür ve mizah dergileri sayesinde karikatür, artık hemen hemen tüm evlere girebilmiştir (Özer, 1991, s.224-234). 2000 sonrası dönemde ön plana çıkan Yiğit Özgür, Selçuk Erdem, Erdil Yaşaroğlu, Bahadır Baruter, Ersin Karabulut gibi önemli isimler, günümüz Türk karikatürünün gelişimi açısından da önem arz etmektedir.

Karikatür mizahi yönü ile gazetelere, dergilere ve sosyal medya gibi birçok kitle iletişim araçlarına sirayet etmesinin yanında sanat alanının hemen hemen her dalına etki etmiştir. İlk örneklerine resim alanında rastladığımız karikatür, zamanla alternatif arayışlar doğrultusunda hacim sanatı olan heykel ve seramik gibi dalları da besleyen önemli bir done olmuştur.

Mizahın temelinde güldürme duygusu vardır ancak mizah, sadece gülmek ve güldürmekle sınırlı değildir. Söylenmek isteneni direkt söyleme ve hicvetme özelliğinden dolayı rahatsız edicidir. Nieuwendijk, mizahın amacının sadece bir uyarıda bulunmak değil konuya parmak basmak olduğunu söylemektedir (Sereli, 2007, s.5). Konuya vurgu yapma için, çizgisel betimlemeler aracılığıyla ifade etmeye ihtiyaç duyulduğunda karikatür devreye girmektedir.

Çizgi ve düşünce ürünü olan karikatür abartma ve biçim bozma ile oluşan, kendisiyle iletişime geçen kişinin şoke olmasına, şaşırmasına, gülmesine ve düşünmesine neden olan bir ileti ortamı olarak tanımladığımız karikatürün; iletişim işlevi göz önüne alındığında verdiği mesaj, türlü vaziyetlerin çözümlenmesine ve gülmece odaklı, sanatsal özellikleriyle birlikte yan anlamları da bünyesinde barındıran, çağrışımsal bir ileti olarak karşımıza çıkmaktadır (Topuz, 1986, s.1)

Aynı zamanda karikatürün tüketim kültürü unsurlarından da beslendiğini söylemek mümkündür. Batıda ortaya çıkan ve karikatür sanatında sıkça izlerine rastladığımız pop art, Türk sanatında da gecikmeli olarak kendine yer bulmuştur. Eleştirel ve mizah sanatı olan karikatür günlük yaşam, kültür, bilim kurgu, kitle iletişim araçları ...gibi konuları çalışmalarında ele alarak izleyiciye mizahi bir üslupla vermek istediği mesajı aktaran birçok sanatçıyı örnek gösterebiliriz. Resimsel anlatımın önemli bir iletişim aracı olarak gördüğü çizgi, karikatür sanatının da temelini oluştururken, süreç içerisinde değişen sanat algısıyla beraber çizgi yerini üç boyutlu formlara bırakmıştır. Bu bağlamda üretilen seramik formlarda popüler kültürünün imaj ve metinlerini birlikte kullanarak pop sanatına göndermeler yaparken, üç boyut algısının yarattığı etkilerle, karikatürize figürler üzerine yüklemeler yapılmaktadır.

Tarihin hemen her döneminde günümüz karikatür tanımlamasıyla örtüşen eserlerin ortak noktası, figürlerin abartılması ve figür hayvan ya da cansız bir objeye de insan hareketleriyle tasvir edilmiş olmasıdır. Ham maddesi insan olan karikatür, insanın çelişkilerini, yanlışlarını, yaptıklarını, davranışlarını, gözlemlerini ve özelemlerini konu edinmekte ve bunu yaparken de sıklıkla hayvan figürlerinden yardım almaktadır. İnsan hareketleriyle tasvir edilen hayvanlar, karakterize edilmiş ve bazen gündelik yaşam içerisinde, bazen de sıra dışı durumlar içerisinde betimlenmiştir. Abartılı şekillerde anlatılan olaylar, hayvan figürleri üzerinden izleyiciye aktarılmıştır. La Fontaine dahil, hayvanları konu eden birçok mizahçı ve mizah çizeri bu kahramanları yine insan ilişkileri içinde anlatmışlar veya çizmişlerdir (Cumhuriyet Gazetesi, 2010).

Türk karikatür sanatında özellikle siyasi karikatürlerde ön plana çıkan hayvan figürleri, verilmek istenilen mesajı bazen dolaylı yollarla, bazen de direkt olarak iletmede önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk dönem Türk karikatür anlayışında insan hareketleriyle tasvir edilen hayvan figürleri mevcuttur. Fakat bu kullanım yöntemi her zaman kabul görmemiştir. Türk sanat adamı ve danışmanlarından biri olan Zahir Güvemli, 1952 de yayımladığı, karikatürün tanımını ve gelişim

sürecinden bahsettiği *Karikatürist Cem ve San'atı* yazısında hayvanların karikatürünün yapılamayacağından ve gülmenin, canlılar arasında ancak insana müteveccih olarak kalabileceğini söylemektedir (Şenyapılı, 2003, s.17). Ancak önceleri Fransa'da ortaya çıkmış olan, hayvan figürlerinin sadece insan davranışları içerisinde verildiği zaman komik ve karikatür ögesi olarak incelenebileceği görüşü savunulurken günümüzde, geçmişteki bu görüş ile hayvanların kendi başına, doğal karakteristik özellikleriyle de karikatür sanatı içerisinde yer alabileceği kabul edilmektedir. Oğuz Aral'ın çizgi öykü kahramanı *Köstebek Hüsnü*'nün köpeği *Abdürrahim*, Salih Memecan'ın *Sizinkiler*'i insan gibi davranan ama insan olmayan kahramanlardır (Şenyapılı, 2003, s.11). Günümüz çizerlerinden Selçuk Erdem'in hayvanları, Erdil Yaşaroğlu'nun *Komikazesinde* var olan karakterleri de hayvanların insan ile olan ilişkilerinden bağımsız, kendi başlarına insansı davranışlarla aktarıldığında da izleyiciye ulaşabildiği önemli Türk karikatür örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1. Türk Seramik Sanatında Karikatürize Hayvan Figürleri

İnsanoğlunun yaptığı mağara resimlerinden, ilk sanatsal objeler olarak kabul edilen seramik amforalar ve heykellerin çoğunda, o dönemlerde kutsal olduğuna inanılan hayvan motiflerine rastlamak mümkündür. Tarihsel süreç ilerledikçe ve insanoğlunun yaşam ve inanç şekli değiştikçe, sanatsal seramik objelerdeki figürler de değişmiş ancak hayvan motiflerinin bu figürler arasındaki önemi devam etmiştir. Antik Yunan'dan, Bizans Sanatına ve bu süreci takip eden Rönesans'a, kilden üretilen formlarda hayvan tasvirlerine sıkça rastlanmaktadır. Orta Çağ ve sonraki süreç, sanatın hemen hemen tüm alanlarında kısır bir dönem olduğunu söylemek mümkündür. Bu dönemde yapılan çalışmaların çoğunun kilise denetimi altında ve kilise mimarisi boyutlarıyla sınırlı kaldığı görülmektedir. 19.yy.' dan sonra Fransa ve Almanya'da başlayan sanatsal kıpırdanmalar, devrimleri ve beraberinde yeni anlayışları getirmiştir. Yirminci yüzyıl sonrası gelişen modern sanat anlayışıyla beraber, daha önceleri benzemeden çok uzaklaşmayan seramikte, figüratif etkiler tekrar görülmeye başlamıştır. "Özellikle 20.yy Amerikan seramikçiliğinde insan ve hayvan figürünün yeniden ağırlıklı işlenen konular haline geldiği görülmektedir" (Sereli, 2007, s.54).

Dünyada değişen şartlar, toplumların yapısı ve değer yargıları sanatın içeriğini etkilediği gibi ülkemiz çağdaş sanat anlayışında değişimler yaratmıştır. Plastik sanatların diğer alanlarında olduğu gibi Türk seramik sanatında da bu etkilenimle birlikte, soyutlamanın ön planda olduğu form anlayışından sıyrılarak figüratif çalışmaların ağırlık kazandığı multidisipliner anlayış görülmektedir. Disiplinler arası etkileşimle, karikatür ve seramiği ilk defa bir araya getiren bu anlayışla Semih Balcıoğlu'nun, mizahi öğeler ve karikatürize etkilerle şekillendirilmiş seramik çalışmaları önem arz etmektedir.

2000'li yıllara kadar ülkemizde yapılan karikatürize seramik formlarda hayvan figürlerine çok rastlanmamaktadır. 2003 yılında Dr. Nejat Eczacıbaşı'nın destekleriyle gerçekleşen *Çizgi Kahramanlar Sokakta* sergisinde yer alan Selçuk Erdem'in *Penguenleri* ve Salih Memecan'ın *Zeytini*, bu bağlamda üç boyutlu seramik formlara dönüşmüş, öne çıkan örnekler olarak görülmektedir. Karikatürize seramik hayvan formları, sanatçının üniversal bir üslup ile vermek istediği mesajı ya da anlattığı öyküsünü boyutlandırarak, çok katmanlı hale getirmektedir.



Görsel 1. Selçuk Erdem, *Penguenler*, 2003

Kaynak: Kültür Sanat Sergi, 2003

Türkiye'de karikatür ve seramiğin birlikte şekillendirildiği birçok örnek mevcuttur. Çalışma kapsamında, karikatürün mizahi algısından çok, karikatürize etkilerle karakterize edilen hayvan formları üretmiş sanatçı örneklerine yer verilmiştir. Bu alanda eserlere sahip önemli bir isim Sadettin Aygün'dür. Eskişehir A.Ü. Eğitim Karikatürleri Müzesinin yöneticiliğini de yürütmüş olan Aygün, karikatürize edilmiş formların yanı sıra Türk karikatürlerine sıklıkla konu olan karakterleri seramik figürlerle dönüştürerek kağıt üzerine hapsolmuş karakterlere alternatif bir bakış açısı yaratmaktadır. Sanatçının, Atilla Özer ile Bulgaristan'ın Gatrova kentinde düzenlenen mizah ve yergi evi yarışmasından da ödülleri bulunmaktadır (Gürcü, 2019, s.47). Çalışmalarından genellikle kilin kendi doğal pişirim rengi

hakimdir. Bu sayede çalışmalarında formların ifadeleri ve hareketleri çamurun ham rengi ile daha fazla ön plana çıkmaktadır.



Görsel 2. Saadetin Aygün, Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu, 2010, **Kaynak:** Aygün, 2021

Yırtıcı kuş başlı kadın vücuduna sahip seramik figürleriyle dikkat çeken Deniz Onur Erman, kuş esinli seramik formların çıkışını şöyle aktarmaktadır;

“Sanatsal dışavurumlarda kuş figürünü kullanmak ve kuş esinli seramikler üretmek fikrinin çıkış noktası, eğitim amaçlı olarak yurtdışında bulunduğum dönemdeki yaşam tarzımı ve içsel duygulanımlarımı göçmen kuşlarla özdeşleştirmem şeklinde özetlenebilir. Başka bir ülkede tek başına yeni bir yaşam kurmak, verdiği özgürlük ve özgüven hissi açısından heyecan verici olsa da eski alışkanlıklardan, ailenin ve yakın çevrenin korumacı desteğinden, kurulu düzenden mahrum olmak kişi üzerinde yoğun bir baskı oluşturmaktadır. Mevsimsel olarak tekrarlanan yurda ve eve dönüşler ve takiben tekrar yurtdışına gitme döngüleri kuşların göç hareketlerini çağrıştırmış ve bunlarla öznel hayatım arasında bir paralellik kurmama neden olmuştur. Bu şekilde kendi öznel gerçekliğim ile kuşlar arasında kurduğum özdeşleşim sonucunda kadın bedeni, yırtıcı kuş başlı, kafesini kendi elinde tutan kuş-kadın figürleri doğmuştur” (Erman, 2009, s.149).

Bazı çalışmalarında, figürün gövdesi oluşturulurken yırtıcı kuşların yuvalarını yaptığı kayalık alanlardan esinlenmiştir. Kimi çalışmalarında figür elinde kuş kafesini tutarken, kimi figürlerde kafesi parçalarken betimlenmiştir. Erman, çalışmaları biçimsel anlamdan benzerlik taşısalar da üzerlerinde yer alan kıyafet tasvirleri, dokuları, dekorları ve hareketleri ile farklı anlamlar barındırdığı görülmektedir.



Görsel 3. Deniz Onur Erman, *Direnc*, 2012 ve *Tutsak*, 2017 Adlı Çalışmaları, **Kaynak:** Url 1

Sanatçının figürlerinde biçimsel olarak; uzun boy, hafif bir bel oyuğu, abartısız bir göğüs çıkıntısı, altlara doğru hafifçe genişleyen kalça kısmı ile kadın bedeni çağrışımları sağlandığı ve bu noktada kişisel beden özellikleriyle, seramik formların beden özellikleri arasında bağlantılar kurulmaya ve paralellikler sağlanmaya çalışmıştır. Bu sayede eserler biçimsel olarak da kişiselleştirilmeye çalışıldığı şeklinde yorumlanmaktadır (Erman, 2009). Ayrıca figürlerin ellerinde kafes bulundurması, ana temayı oluşturan yırtıcı kuş formuyla bir tezatlık oluşturmaktadır.

Karikatürize öğeleri çalışmalarında sıklıkla kullanan diğer bir seramik sanatçısı olan Aziz Baha Örken de çalışmalarında mizah ve seramik sanatını birlikte yorumlamaktadır. İşlerinde hayvan figürlerinin, insan hareketleriyle birleştirilerek karakterize edildiği görülebilmektedir. İnsan ve hayvan bağlantısını daha iyi kurabilmek için, uzun zamanlardan beri insanla beraber yaşayan evcilleşmiş ve insan gibi koloni şeklinde yaşam süren özellikle koyun ve at gibi canlıları temel alarak çalışmaktadır. Bu çalışmalarında, onlara yüklenecek anlamlarda mizahın popüler, siyasi veya kara mizah vurgularından hangisini aktarması gerektiğine karar vererek karakterize etmiştir ve verilmek istenen mesajı seçilen hayvan figürüyle bağdaştırmıştır (Örken, 2010, s.88).



Görsel 4. A. Baha Örken, *Bat Sheep*, 20x30x45 cm. El ve Kalıpla Şekillendirme, 2010, Kaynak: **Örken, 2010**

Örken, sürü psikolojisini çalışmalarında vurgularken, popüler film ve çizgi roman karakterleriyle hayvan formlarını birleştirmektedir. Bunlar bazen Süpermen kostümlü, bazen de Star Wars kıyafetleriyle vurgulanan koyun figürleri olarak çalışmalarında karşımıza çıkmaktadır. Koç ve eşek figürlerinin süper kahramanlara dönüştüğü çalışmalarında, yalnızca kostümleriyle var olmaya çabalayan sürü psikolojisini mizahi öğelerle aktarmaktadır (Gökbel, 2019, s.1237).



Görsel 5. A. Baha Örken, *Süper Koç*, El ve Kalıpla Şekillendirme, 21x21x55 cm, 2010, Kaynak: **Örken, 2010**

Sanatta obje-mekân bağlamı üzerine çalışmalar üreten Mehmet Eren Eskikan, kil ile şekillendirdiği hayvan figürleri üzerinden bu ilişkiyi izleyiciye aktarmaktadır. Çalışmalarının birçoğunun kendine münhasır hikayeleri bulunmaktadır. Eskikan, kendi yaşamış olduğu yerler, mekanlar ile ilişkili olan bu hikayelerin, gündelik hayatta sıklıkla karşılaşılabilen görüntülerde yer alan karakterle bağlantılı olduğunu söylemektedir. “Bu objeler bazen sokakta rastlayabileceğimiz herhangi bir insandan, deniz kenarında balık tutan bir adamdan veya parklarda zaman geçiren meslek sahibi kişilikleri ele alır.” (Eskikan, 2019, s.24).



Görsel 6: *Bebek Gergedan*, 44x25x 41cm,2019 ve *Baba ve Oğul*, 44x25x 41 cm, 2019, **Kaynak:** Eskikan, 2019

Seramik formlarında farklı türde hayvan figürlerine yer veren Eskikan'ın çalışmalarında, "Gergedan" figürü ön plana çıkmaktadır. Bazen gergedan bir çocuk, düş aleminde oyun oynar gibi tasvir edilirken, bazen şehirlerin yer altı dünyasından fırlamış bir serseri olarak, kimi zaman da baba-oğul ilişkisi üzerinden kurgulanan bir hikaye üzerinden betimlenmektedir.



Görsel 7. *Serseri*, 32x14x20 cm, 2019, **Kaynak:** Eskikan, 2019

Sıklıkla maskülen hayvan formları üzerine eğilen ve bağlamda üretimlerini gerçekleştiren Buğra Özer'in ilk dönem çalışmalarında 'boğa' figürünün ön plana çıktığı görülmektedir. Özer, 'boğa' üzerinden anlatım yolunu seçmesinde; figüratif olarak geçmişten günümüze karikatüre, çizgi film ve animasyonlara kadar sıklıkla konu edilmesinin ve bu kadar eril bir güç timsalinin, mizahın en çok kullandığı figürlerden biri olmasındaki eğlenceli paradoksun önemine dikkat çekmektedir. Çalışmalarında mizahi unsur olan güldürme amaçlanmamakla birlikte, karikatürün hareketleri abartma ve boğaya insan hareketleri yükleme olgusu üzerinde durulmuştur. Anatomik olarak boğa figürlerinin aslına sadık kalınmaya çalışılırken, insana ait duygu durumlarının, karikatürize biçimlerde, kil aracılığıyla izleyiciye aktarılmaya çalışıldığı görülmektedir.



Görsel 8. *Tutsak*, 48x20x25cm, 2017 ve *Bana Mı Dedin?* 19x13x25cm Stoneware Kil, 2017, **Kaynak:** Yazar Arşivi

Özer'in çalışmalarında, dinamik formlar ve sınırsız yüzeyler ön plana çıkmaktadır. Çalışmaları genellikle siyah renkli stoneware kilde şekillendirilmiştir. Kontrast bir etki yaratmak ve koyu renkteki figürleri ön plana çıkartmak için, heykellerin bazılarında beyaz porselen kil ile şekillendirilmiş kaya formları dikkat çekmektedir.



Görsel 9. *Kumandan*, 29x20x25cm, Stoneware Kil, 2017, **Kaynak:** Yazar Arşivi

2. SONUÇ

İlk çağlarda yapılmış olan mağara duvar resimlerindeki figürler ve sonraki dönemlerde doğal taşın yontulması ya da kile şekil vererek oluşturulmuş tanrı-tanrıça heykelleri, egzejare yapıları ile karikatürize ilk figürler olarak düşünülebilirler. İlerleyen süreçte Rönesans sanatçıları, karikatürün doğasının bir parçası olan abartılı üslupla oluşturdukları iki ve üç boyutlu eserleri ile karikatürize formlara katkı sağlamaya devam etmiştir. Sonraki dönemlerde farklı sanat akımlarının ortaya çıkışıyla karikatüre öykünmeler ile oluşturulan eserlerin üretimleri sürmüş ve farklı sanat disiplinlerine de sirayet etmiştir. Bu çalışmalar, plastik sanatların diğer alanlarında olduğu gibi, ortaya çıktığı ilk zamanlar belirli amaçlar dışında tercih edilmeyen ancak sonraki dönemlerde işlevselliğinin dışında sanatsal amaçlarla kullanılan kil ile şekillendirilen seramik formlarda da kendisini göstermiştir. İlerleyen zaman ve özellikle günümüz çağdaş sanat çalışmalarında disiplinlerarası anlayış ile önemli bir yer edinen karikatür, gelişen teknoloji ve değişen sanatsal algıyla birlikte kullanım ağını her geçen gün zenginleştirmiştir.

Tek boyut algısından çıkarak, karakterlere üç boyut açısı kazandıran, izleyicide görme hissini yanında dokunma arzusu da uyandıran kil ile şekillendirilmiş karikatürize formlarda, kimi zaman birçok basılı mecraya konu olmuş, önemli karikatür kahramanları işlenirken, çoğu zamanda özgün sanatsal figürler üretilmiştir. Hayvan figürleri, karikatürlere sıkça konu olduğu gibi karikatürize edilmiş figüratif seramiklerde de kendisine önemli bir yer bulmuştur. Türk seramik sanatında, Cumhuriyet dönemi sonrası seramik formlarda hayvan figürleri daha çok soyutlanmış figürler olarak karşımıza çıkmaktadır. Mizahi ve karikatürize etkiler barındıran günümüz çalışmalarında, benzer soyutlamalar göze çarpsa da figürlerde insansı hareketlerin, abartının, yoğun öğeler ve dekoratif etkilerin de sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen seramik hayvan formlarının bazıları, hareket halinde ve dinamik bir biçimde tasvir edilirken, bazı formlar daha statik bir duruşla aktarılmıştır. Bu figürler, yüz ifadeleri ve duruşlarıyla vermek istediği mesajı izleyiciye aktarmaktadır. Hayvan figürlerinde soyutlamalardan çok, yorumlamalar göze çarpmaktadır. Eserlerin hikayelerinde, sanatçının kendi yaşamından anlar, gördüğü problemler, popüler kültür öğeleri ya da eski mitolojik öykülere hiciv ve mizahi bağlamda göndermeler yapılmıştır. Bazı figürlerin üzerinde dekoratif etkiler kullanılmış olsa da eserlerin genelinde hakim olan yalın anlatım dikkat çekmektedir. Çalışmaların tamamı, karikatürün yapısıyla uyumlu sürrealist biçimlerde, karikatürize edilmiş özgün formlar olarak görülmektedir.

Seramik sanatı ile birleşen karikatürize öğeler, multidisipliner sanat objeleri olarak daha evrensel bir aktarım sunmaktadır. Metaforik bağlamda kullanılan hayvan figürleri de barındırdığı karikatürize öğelerle bu ifadeyi güçlendirmektedir. Bahsi geçen formların sanatsal figüratif seramik anlayışına önemli bir katkı sağladığı düşünülmektedir. Farklı sanat alanlarının birbirini desteklemesiyle daha da güçlenen anlatım dili, günümüz Türk seramik sanatında olduğu gibi, gelecek dönemlerde de kuvvetlenerek artmaya devam edecektir. Hazırlanan çalışmanın, bu kapsamda araştırma yapacak kişiler için kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aygün, S. (2021). *Detay*, 4. Sempozyum, Erişim adresi: <http://pismistoprak.tepebasi.bel.tr/sanaticildetay.asp?id1=37>.
- Cumhuriyet Gazetesi (2010). *Selçuk'un Görüşleri, Açıklamaları ve Söyleşileri*. Erişim adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/selcukun-gorusleri-aciklamalari-ve-soylesileri-126354>.
- Erman, D. O. (2009). *Seramik Sanatında Kuş Figürü Üzerine Kişisel Uygulamalar*. Sanatta Yeterlilik Eseri Çalışması Raporu, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eskikan, M. E. (2019). *Öznel Keramik-Heykel Figürlerin, Kent Bağlamında Nesne Mekan İlişkisi*. Sanatta Yeterlilik Eseri Çalışması Raporu, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gökbel, F. M. (2019). Çağdaş Seramik sanatında Güncel Bir Terim: Hibrit Seramik. *İdil Dergi*, 8(61), 1233-1244.
- Gürcü, B. (2019). *Karikatür Sanatının Seramik Sanatına Aktarımı*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Kültür Sanat Sergi (2003). *Çizgi Kahramanlar Sokakta*, Erişim adresi: <http://arsiv.ntv.com.tr/news/219567.asp>.
- Örken, A. B. (2010). *Seramik Sanatında Mizah*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler, Afyon.
- Özer, A. (1991). Türk Mizah Dergileri ve Karikatür Sanatındaki Değişmeler. *Kurgu Dergisi*, 9(1), 217-233.
- Sereli, E.B. (2007). *Mizah Duygusunun Seramik Form ve Yüzeylerde Figüratif Yorumu*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şenyapılı, Ö. (2003). *Neyi, Neden, Nasıl Anlatıyor Karikatürü Kim. Niye Çiziyor*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Topuz, H. (1986). *İletişimde Karikatür ve Toplum*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basım Evi.
- Url 1 <https://www.galerisoyut.com.tr/deniz-onur-erman2017/#eser/975211014e4da6154fa57ac2b6e72789/12868> (Erişim tarihi: 03.06.2021)